

Beantwoording technische vragen, verstrekt op 2 juni 2026

Energietransitie

1. Graag ontvangen wij inzicht in wat nu daadwerkelijk wettelijk wanneer moet worden opgeleverd in het kader van de energietransitie.

In de gemeente Heerenveen zijn we gehouden aan de Nederlandse Klimaatwet (2020/2023), die toeziet op 55% reductie van broeikasgasemissies in 2030 ten opzichte van 1990, en klimaatneutraliteit in 2050. Dit vloeit voort uit de Europese Klimaatwet, die actie van de EU en haar lidstaten vereist om aan de doelstellingen en de afspraken in het mondiale Akkoord van Parijs (12 december 2015) te voldoen.

De gemeenteraad van Heerenveen heeft deze mondiale, Europese en Nederlandse klimaatwetten vertaald in gemeentelijke doelstellingen. Dit heeft de raad vastgelegd op 20 mei 2019 in het Duurzaamheidsprogramma 2019-2022 en opnieuw vastgelegd in het Doelen en Inspanningen Netwerk (DIN) Energie in het MJP1 2023.

2. Waar zitten onze eigen ambities? Dus boven op deze wettelijke taak?

In Heerenveen gaan onze ambities niet verder dan de landelijke verplichtingen; we volgen de landelijke mijlpalen, voor aardgasvrije gebouwen, opwek van duurzame elektriciteit en energiebesparing.

Daarmee komt er dus geen lokale ambitie boven op de landelijke doelen of taken.

Onderstaand overzicht toont de doelstellingen en beleid van de gemeente Heerenveen, die dus dezelfde ambities en mijlpalen hanteert als de landelijke.

Gemeentelijke doelstellingen

De gemeenteraad van Heerenveen heeft de mondiale, Europese en Nederlandse klimaatwetten vertaald in gemeentelijke doelstellingen. Dit heeft de raad vastgelegd op 20 mei 2019 in het Duurzaamheidsprogramma 2019-2022 en opnieuw vastgelegd in het Doelen en Inspanningen Netwerk (DIN) Energie in het MJP1 2023.

Het gaat om de volgende doelstellingen:

<u>2030</u>	<u>2050</u>
55% CO2 reductie t.o.v. 1990	95% CO2 reductie t.o.v. 1990
26% energie bespaard t.o.v. 2018	42% energie bespaard t.o.v. 2018
40% duurzame energie	100% klimaatneutraal
20% aardgasvrije gebouwen	100% aardgasvrij

Voor de opwek van duurzame elektriciteit heeft de gemeenteraad in 2021 een doelstelling vastgesteld ten behoeve van de Friese Regionale Energiestrategie (RES): Heerenveen wekt in 2030 70% van het elektriciteitsverbruik van onze gemeente (256 miljoen KWh) duurzaam lokaal op.

Lokaal eigendom: de gemeenteraad heeft in het zonneparkenbeleid (2022) vastgelegd dat 50% in lokaal eigendom moet zijn, maar Provinciale Staten van Fryslân hebben in 2024 in de provinciale verordening een eis van 60% lokaal eigendom vastgesteld. De gemeenteraad heeft in januari 2026 besloten dat niet alleen energiecoöperaties of

andere lokale initiatiefgroepen, maar ook de gemeente als publieke partij deze rol zelf kan vervullen.

Nederlandse wetten en regelgeving

Er zijn op landelijk niveau verplichtingen die op lokaal niveau doorwerken:

- Nederlandse Klimaatakkoord
- Nederlandse Klimaatwet
- Energiewet
- Energiebespaarplicht (vloeit voort uit Europese Richtlijn Energie-Efficiëntie, EED).
- Wet Collectieve Warmte
- Wet gemeentelijke instrumenten warmtetransitie
- Prioriteringskader ACM (Autoriteit Consument en Markt)
- Besluit bouwwerken leefomgeving
- (Nieuw-)bouwnormen BENG /SEB
- Omgevingswet

Beleid

In de gemeente Heerenveen hebben we een aantal verplichtingen en ambities verder vertaald naar de Heerenveens situatie, in beleidsplannen of een Plan van Aanpak.

Hieronder staat een overzicht per strategisch doel:

Fossielvrije Gebouwde Omgeving

- Plan van Aanpak Energiearmoede
- Transitievisie Warmte (2021) en Warmteprogramma (2026)
- Lokale aanpak isolatie (LAI) gemeente Heerenveen (Nationaal Isolatie Programma NIP)
- Subsidieregeling Lokale Energie Initiatieven gemeente Heerenveen
- Warmte uitvoeringsplannen (WUP): WUP Heidemeer Waterfase, WUP Aengwirden, WUP Nes en WUP Aldeboarn
- uitgangspunten Publiek Energie Bedrijf (PEB), basis voor structureren organisatie
- Plan van aanpak Soorten Management Plan (SMP) om natuurvriendelijk te kunnen isoleren.

Toekomstbestendige laadinfrastructuur

- Mobiliteitsvisie en Mobiliteitsplan
- Laadvisie

Toekomstbestendige energie-infrastructuur

- Beleidskader zonneparken (incl. lokaal eigendom 2022)
- Friese Energievisie 2050
- Fries Actieplan Netcongestie
- Regioanalyse 2030

3. Kan van bovenstaande vragen ook aangegeven worden wat de financiële gevolgen en dekking zijn?

Er zijn geen "lokale extra ambities" in Heerenveen vastgelegd boven op de landelijke doelen of taken, dus dat kan ook niet becijferd worden.

Wat wel (grof) becijferd kan worden, zijn de inspanningen die nodig zijn om de doelen te halen die in Heerenveen zijn vastgelegd (zie in antwoord 2). Het betreft een ambtelijke raming van de kosten, o.b.v. een ambtelijke verkenning van de doelen en inspanningen 2026-2029 (zie figuur onder).

Daarbij zien we meerdere trends maar ook onzekerheden, die van invloed zijn op de raming en conclusies:

- De opgave groeit: het gas moet er nog flink op!
- Onzekerheid: de hoogte van de rijksklimaatgelden is onbekend. Slechts voor 2026 is een bedrag uitgekeerd, maar voor 2027 en verder is niets bekend behalve dat er rijksklimaatgelden zijn gereserveerd t/m 2030.
- Het financieel tekort loopt waarschijnlijk mee op met de opgave, dat zien we terug in de ambtelijke ramingen.
- In deze raming is de in 2026 afgesproken structurele bezuiniging van € 500.000 per jaar verwerkt.
- We moeten scherpe keuzes maken o.b.v. politieke accenten, of structureel naar meer middelen zoeken. Dat laatste kunnen we zoeken in:
 - jaarlijks ad hoc af te wegen om de bestemmingsreserve van het voorgaande jaar in te zetten om het tekort op te lossen;
 - inzetten van (Europese) subsidies.

benodigde inzet per strat. doel	2026	2027	2028	2029
1. Fossielvrije gebouwde omgeving	€ 1.632.000	€ 1.762.000	€ 2.186.000	€ 2.246.000
2. Fossielvrije bedrijfsprocessen	€ 121.500	€ 243.000	€ 301.500	€ 301.500
3. Toekomstbestendig laadinfrastructuur	€ 180.000	€ 155.000	€ 145.000	€ 145.000
4. Toekomstbestendig energiesysteem	€ 412.500	€ 767.500	€ 765.000	€ 765.000
totaal benodigd voor doelen energietransitie	€ 2.346.000	€ 2.927.500	€ 3.397.500	€ 3.457.500
beschikbaar rijksgeld voor energietransitie	€ 1.868.637	€ 2.820.433	€ 1.551.903	€ 1.561.104
tekort	€ -477.363	€ -107.067	€ -1.845.597	€ -1.896.396

Advies: scenario's, geen kaasschaaf!

Politieke accenten?

4 scenario's: tekort oplossen in:	Wat kan nog wel?	Wat kan niet meer?
Fossielvrije Gebouwde omgeving	We kunnen wel het warmteprogramma in 2026 afmaken en de vastgestelde WUPs uitvoeren.	We kunnen aanzienlijk minder inzetten op energiebesparing bij mensen thuis en geen nieuwe wijkgerichte Warmte Uitvoeringsplannen (WUPs) ontwikkelen. Veel inwoners blijven afhankelijk van aardgas en worden niet ondersteund bij het verlagen van hun energierekening. We werken niet gebiedsgericht en reageren op vragen van onze inwoners en ondernemers. We kunnen niet voldoen aan de doelstelling om 20% gebouwen aardgasvrij te hebben in 2030 en 50% energiebesparing in de gebouwde omgeving in 2030 en uiteraard 100% aardgasvrij in 2050.
Fossielvrije Bedrijfsprocessen	We kunnen wel een bescheiden informerende, ondersteunende rol uitvoeren.	We kunnen geen strategische aanpak op besparen bij bedrijven opzetten, met daarin de afstemming tussen bedrijven, gemeente/FUMO en provincie structureel vorm krijgt.
Toekomst-bestendige laadinfrastructuur	We kunnen wel aanhaken bij regionale aanbestedingen voor openbare laadpalen.	De inzet op dit strategisch doel is kleiner dan het tekort. We kunnen geen strategische aanpak op de laadinfrastructuur in Heerenveen opzetten en uitvoeren.
Toekomst-bestendige energie-infrastructuur	We kunnen wel intern overleg voeren over toekomstige ontwikkelingen zoals woningbouw, bedrijven, voorzieningen en verkeer.	We kunnen niet inzetten op innovaties die onze energie infrastructuur en daarmee onze toekomstige ontwikkelingen toekomstbestendig maken. We blijven dan op de oude manier werken en leren niet omgaan met netcongestie. We kunnen niet intensief samenwerken met Liander en TenneT, en lobbyen voor versterking van het netten, niet strategisch samen werken aan ontwikkelen van inzichten en afstemming over de netcongestie, zoals nu gebeurt met o.a. het maatwerkplan, gebiedsgerichte aanpak, flexjagen.

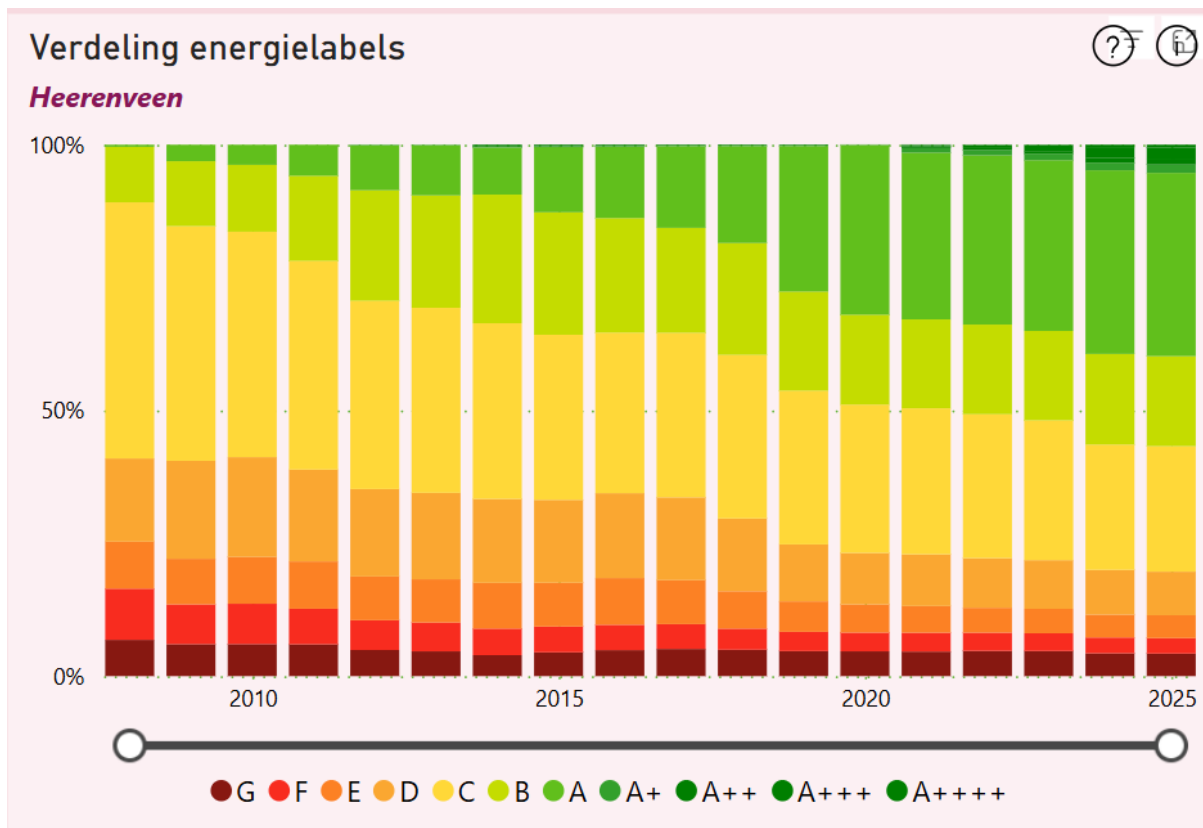
4. Hoe is de energielabeling van onze gemeente? Dus welke energielabel hebben de huizen in onze gemeente?

De grafiek hieronder laat zien wat de bekende energielabels zijn voor de woningen in Heerenveen.

Om deze cijfers een juiste betekenis te kunnen geven, is het van belang om te weten hoe de cijfers zijn opgesteld:

- Energielabel wordt beter naarmate er meer geïsoleerd is, maar óók als er zonnepanelen op het dak liggen. Daardoor geven de energielabels geen absoluut beeld van de mate van besparing, maar meer een samengesteld beeld van de verduurzaming van de energie bij woningen.
- De grafiek geeft alleen de *vastgestelde* energielabels weer. In Nederland heeft momenteel gemiddeld circa 60% van de woningen een vastgesteld energielabel. Het is niet specifiek voor Heerenveen bekend hoeveel procent een energielabel heeft. Het laten vaststellen van het energielabel gebeurt meestal bij verkoop van een woning.

- Het CBS levert deze data. Er zijn 2 nadelen van dit databestand:
 - Afgegeven labels zijn maar 10 jaar geldig. Voor 2016 kunnen dus verouderde labels zitten.
 - De data voor 2018 bevatten veel duplicatie en zijn dus moeilijk te duiden.

5. Wat is de rol van de woningbouwcoöperaties op het gebied van de energietransitie?

Woningbouwcoöperaties hebben invloed op de energietransitie, via hun huurders (bewustmaking en ondersteuning) en hun vastgoed (een derde van de woningen in Heerenveen), dat moet voldoen aan wettelijke verplichtingen voor CO₂reductie.

Woningcorporaties hebben verschillende verplichtingen voor verduurzaming, die zijn vastgelegd in de Nationale Prestatieafspraken (2025-2025):

- woningcorporaties moeten alle slecht geïsoleerde huurwoningen met energielabels E, F en G uiterlijk in 2028 uitfaseren.
- woningcorporaties mogen aan zittende huurders voor de isolatiemaatregelen die zij nemen geen huurverhoging doorvoeren. Hierdoor is de winst van een lagere energierekening volledig voor de huurder.
- De verduurzamingsaanpak is (sinds de actualisatie van de Prestatieafspraken in 2024) meer gericht op het isoleren van zo veel mogelijk woningen, waarbij niet meer wordt gestuurd op een specifiek isolatieniveau per woning, zoals het energielabel. In plaats daarvan is gaan woningcorporaties hun corporatievoorraad meer isoleren door te sturen op de afname van de gemiddelde warmtevraag van

corporatiewoningen. De warmtevraag is de hoeveelheid energie die nodig is om een woning te verwarmen. Een goed geïsoleerde woning heeft een lagere warmtevraag dan een slecht geïsoleerde woning.

Door in te zetten op vermindering van de gemiddelde warmtevraag van huurwoningen, worden de maatregelen met de beste relatie tussen kosten en reductie van de warmtevraag (en CO₂) als eerst genomen. Naar verwachting wordt door deze maatregelen in 2034 de energievraag van ongeveer één miljoen huishoudens flink verlaagd. Bij de verduurzaamde woningen kan dat gaan om een jaarlijkse besparing van € 350 - € 550 op de energierekening. In 2034 heeft naar verwachting tussen de 70% en 75% van de corporatievoorraad een label A of beter. Ook is het vooruitzicht dat meer dan 80% van de corporatiewoningen na 2034 klaar is voor aansluiting op een duurzame warmtebron.

- Voor de betaalbaarheid van de warmtevoorziening, en daarmee energierekening, is het op de langere termijn nodig om af te stappen van het aardgas. Woningcorporaties zetten zich in voor de realisatie van 450.000 aardgasvrije huurwoningen in 2034. Daarnaast blijven woningcorporaties bij vervanging van de cv-ketel de afweging maken of het al haalbaar is om een (hybride) warmtepomp te plaatsen.

De gemeente maakt dit specifiek in de jaarlijkse in de 'Prestatieafspraken' met de woningcorporaties in de gemeente Heerenveen.

Biodiversiteit

Technische vraag van D66.

Als wij nog onderzoeken moeten doen en daar extra geld voor nodig hebben, evenals voor het stoppen met klepelen in het voormalige gemeente Boarnsterhim. Wat doen we dan nog wel aan biodiversiteit? We hadden toch een startnotitie waar ook geld in is opgenomen. Dus wat zit er al wel in de begroting?

Het verbeteren van biodiversiteit en ecologische kwaliteit is een complex en langdurig proces. De kwaliteit van leefgebieden voor planten en dieren wordt beïnvloed door een samenspel van factoren zoals bodem, waterhuishouding, beheer, inrichting, klimaat en menselijke ingrepen. We grijpen continu in via onderhoud en gebruik van de ruimte, terwijl ontwikkelingen zoals langere periodes van droogte extra druk zetten op ecosystemen. Dit maakt dat het herstellen en behouden van soorten geen eenvoudige opgave is, maar vraagt om een zorgvuldige, samenhangende en goed onderbouwde aanpak.

Daarbij gaat het niet alleen om maatregelen, maar om een verandering in denken en doen. Het is een proces van jaren en feitelijk een systeemtransitie: anders kijken naar natuur, ecosystemen beter begrijpen en deze kennis vertalen naar natuurinclusief inrichten en beheren van landschap en openbare ruimte. Dit vraagt tijd, kennis, ervaring en ondersteuning, zowel binnen de organisatie als in samenwerking met partners.

Daarom investeren we in inzicht via de Basis Kwaliteit Natuur (BKN). Hierbij is er bewust voor gekozen om eerst de dorpen te onderzoeken, omdat de gemeente daar de meeste invloed heeft op beheer en inrichting. Deze aanpak is inmiddels als leidraad uitgewerkt en het onderzoek in de dorpen valt binnen de huidige begroting. Voor het buitengebied

wordt nog gewerkt aan een leidraad door Landschapsbeheer Friesland. Mede vanwege capaciteit en de keuze om gefaseerd te werken, volgt dit later en zal daarvoor een incidentele bijdrage gevraagd worden.

Er gebeurt nu al het nodige. In de jaarmonitor Duurzaamheid Heerenveen wordt verslag gedaan van activiteiten op het gebied van natuureducatie en bewustwording, de subsidieregeling Groener Beloont en herinrichtingsprojecten waarbij vergroening heeft bijgedragen aan het verbeteren van ecologische omstandigheden. Daarnaast is geïnvesteerd in de training van wijkteams op het gebied van monitoring en ecologisch beheer, en wordt gewerkt aan het verder vergroenen van wijken en dorpen. In groene, natuurlijke gebieden worden daarnaast maatregelen genomen om de ecologische omstandigheden te verbeteren, zoals de aanleg van insectenwallen, het plaatsen van insectenhôtels en het toepassen van zorgvuldig ecologisch beheer. Ook loopt er een pilot rondom Aldeboarn naar de effecten van de overgang van klepelen naar ecologisch maaibeheer. Deze wordt dit jaar afgerond en de eerste resultaten laten zien dat dit positief effect heeft op de biodiversiteit, bijvoorbeeld door meer variatie in vegetatie en betere omstandigheden voor insecten.

Kort samengevat: er gebeurt al veel binnen de huidige begroting en we boeken ook resultaten. Tegelijk vraagt de complexiteit van biodiversiteit om goed onderbouwde keuzes en een doordacht vervolg. Door gericht te sturen op het verbeteren van de ecologische condities bij aanleg, beheer, herinrichting en nieuwe ontwikkelingen, werken we stap voor stap aan herstel en versterking van biodiversiteit. De BKN in de dorpen vormt daarbij de basis om dit gericht en effectief te kunnen doen, waarna dit in een vervolgstap verder kan worden uitgebreid naar het buitengebied. Ook is het zinvol om ook de komende jaren binnen onderhoudsprojecten te blijven bijdragen aan vergroening van de openbare ruimte.

Centrumontwikkeling

Samenvatting opgesteld op basis van de gestelde vragen:

- Op welke wijze hangt alles nu met elkaar samen, kunnen we dat inzichtelijk krijgen?
- Hoe hard is de genoemde 1 september, kan die nog met bijvoorbeeld 3 maanden verlengd worden?
- Welke risico's zijn er op het gebied van financiën, boetebedingen, hittestress en klimaatadaptatie, fysieke inrichting, woonc en stedenbouwkundig?
- Hoe kunnen deze risico's worden weggenomen?
- Kunnen er scenario's uitgewerkt worden welke mogelijkheden er zijn?
- Hoe verhoudt zich dit tot de detailhandelsvisie?

Samenvatting van de ambtelijke reactie op bovenstaande vragen

- De centrumontwikkeling bestaat uit vijf sterk samenhangende fases: woontoren/supermarkt/parkeergarage, herontwikkeling ABC-complex, verhuizing bibliotheek, vergroening van pleinen en herontwikkeling van de huidige gemeentehuis- en bibliotheeklocaties.
- Voor fase 1 zijn bindende overeenkomsten gesloten tussen gemeente, HCO en WoonFriesland. De woontoren is gerealiseerd, de nieuwe supermarkt is in

uitvoering en de gemeente heeft zich verplicht tot de aanleg van 405 parkeerplaatsen, waarvan circa 250 ondergronds.

- De gemeente kan deze afspraken niet eenzijdig wijzigen of stopzetten zonder aanzienlijke juridische en financiële risico's. HCO en WoonFriesland kunnen nakoming eisen en/of hoge schadeclaims indienen.
- De verplaatsing van Albert Heijn is afhankelijk van voldoende parkeercapaciteit. HCO heeft hierover afspraken gemaakt met Ahold.
- De gemeente heeft € 4,1 miljoen subsidie ontvangen voor de parkeergarage. Bij een gewijzigd plan bestaat het risico dat deze subsidie vervalt.
- De herontwikkeling van het ABC-complex (fase 2) is gekoppeld aan de supermarktverplaatsing en de parkeergarage. Ontwikkelaars HCO en Be Orange willen daar woningen, commerciële functies en een nieuwe bibliotheek realiseren.
- Ook de mogelijke verhuizing van het gemeentehuis naar het ABC-complex hangt hiervan af. Voor de uitwerking geldt een contractuele termijn tot 1 september 2026, die alleen met instemming van de betrokken partijen kan worden verlengd.
- Wanneer het ABC-complex niet wordt ontwikkeld, vervallen meerdere vervolgprojecten, waaronder de verhuizing van gemeentehuis en bibliotheek én de bouw van circa 200 woningen op vrijkomende locaties.
- Het grootste risico voor de gemeente is dat geen haalbaar alternatief plan wordt gevonden. Zonder alternatief blijft de verplichting om de parkeergarage te realiseren overeind, met een grote kans op juridische procedures en schadeclaims als dat niet gebeurt.
- De inzet is daarom gericht op een gezamenlijk alternatief met de contractpartners, waarbij wordt gezocht naar oplossingen die zoveel mogelijk aansluiten bij de ambities voor parkeren, groen, klimaatadaptatie en centrumontwikkeling. Eind juni 2026 worden één of twee haalbare scenario's verwacht.

Programma-indeling

D66 heeft de volgende vraag gesteld

Morgen bespreken we opnieuw de portefeuilles toch? Is het detail overzicht beschikbaar?

Hierna is per programma en thema een nadere detaillering gegeven van wat onder dit programma en thema valt. Deze indeling is gebaseerd op de IV3-indeling.

Programma	Thema	Inhoud/toelichting
0. Bestuur en ondersteuning	Bestuur	College van B&W Gemeenteraad Griffie Regionale, landelijke bestuurlijke samenwerking Rekenkamer Accountantscontrole
	Dienstverlening	Burgerzaken Straatnaamgeving Burgerschap Verkiezingen
1. Veiligheid	Crisisbeheersing en brandweer	Brandbestrijding Preventieve maatregelen Rampenbestrijding
	Openbare orde en veiligheid	Toezicht en handhaving openbare orde, parkeren, BOA's Wet Bibob Preventie criminaliteit Opstellen en handhaven APV Leges APV, Bibob, drank& horeca, evenementenvergunningen Beleid, toezicht en ruiming conventionele explosieven Veilige woon- en leefomgeving, toezicht op collecten, veiligheid op ijs Gevonden voorwerpen Afvoer en opslag ontruimde inboedels Antidiscriminatiebeleid Doodschouw Dierenbescherming
2. Verkeer, vervoer en waterstaat	Mobiliteit en bereikbaarheid	Verkeersmaatregelen incl. verkeersborden, bewegwijzering Beïnvloeden van verkeersgedrag Aanleg, reconstructie en onderhoud van verharde openbare ruimte: wegen, pleinen, fietspaden, voetpaden en overige verhardingen Civieltechnische kunstwerken Openbare verlichting, aanleg, beheer en onderhoud Openbare laadpalen Gladheidsbestrijding Straatreiniging Reguleren openbare ruimte (vergunningen voor inritten, aanleg kabels e.d.) Parkeren: parkeerbeleid, inrichting en onderhoud open en gesloten parkeervoorzieningen, fietsenstalling en algemene parkeervoorzieningen voor gehandicapten Openbaar vervoer: infrastructurele voorzieningen bus, trein en taxi.

Programma	Thema	Inhoud/toelichting
	Havens en waterinfrastructuur	Jachthavens, passantenhaven, brug- en liggelden (niet woonschepen) Binnenhavens Doorgaande vaarwegen Waterkering, afwatering en landaanwining
3. Economie	Economische ontwikkeling en vestigingsklimaat	Clusterontwikkeling en versterking van sectoren, stimulering van projecten van onderzoeksinstelling en bedrijven Lokale, regionale en bovenregionale versterking van de economische structuur Samenwerking met bedrijfsleven en kennis- en onderzoeksinstellingen Aanleg van CAI, breedband en glasvezel
	Bedrijventerreinen en infrastructuur	Grondexploitatie bedrijventerreinen Ontwikkeling en onderhoud van bedrijfslocaties en Herstructurering en verduurzamen bedrijfslocaties Investeren in winkelgebieden
	Ondernemersdienstverlening en regelingen	Bedrijvenloket Stimuleren van en onderwijs aan startende ondernemers Aantrekken van nieuwe bedrijven Financiële steunregelingen voor bedrijven Markt- en staanplaatsgelden Promotionele activiteiten Investeren in economische relatienetwerken Promotie toerisme Toeristenbelasting Forensenbelasting Kermisgelden
4. Onderwijs	Onderwijsvoorzieningen en huisvesting	Primair openbaar basisonderwijs incl bewegingsonderwijs Passend onderwijs Nieuwbouw, aanpassing en uitbreiding van schoolgebouwen Opstellen programma onderwijshuisvesting
	Jonge kind, onderwijs en ontwikkeling	Onderwijsondersteuning Achterstandenbeleid Volwasseneneducatie Peuteropvang Leerlingzorg en leerlingbegeleiding Leerlingvervoer Stimuleren schooldeelname

Programma	Thema	Inhoud/toelichting
5. Sport, cultuur en recreatie	Sport en bewegen	Stimuleren van amateur en professionele topsport Ondersteunen en stimuleren recreatieve sportbeoefening Sport in de buurt en combinatiefuncties gericht op sport Sporthallen, zwembaden, schaatshallen e.d. (groene en kunst-)velden, terreinen en opstallen trapveldjes
	Cultuur, bibliotheekwerk en erfgoed	Subsidiëren van podia voor muziek, dans en toneel of gezelschappen daarvan Accommodaties voor beeldende kunst Subsidies voor beeldende kunstenaar en projecten Kunstaankopen in de openbare ruimte Kunstzinnige vorming en cultuureducatie Culturele manifestaties waaronder herdenkingen Musea en exposities Archeologie Historische archieven Historische gebouwen, beschermde dorpsgezichten en overige objecten met historische waarde Bibliotheken Lokale pers en lokale omroep
	Groen en recreatie	Natuur- en landschapsbescherming, onderhoud bos en natuurgebieden Aanleg, onderhoud openbaar groen, parken incl. het plaatsen en onderhouden van kunstwerken in de openbare ruimte Aanleg en onderhoud van speelvoorzieningen en recreatievoorzieningen

Programma	Thema	Inhoud/toelichting
6. Sociaal domein	Sociale (pedagogische) basis, preventie en ondersteuning	Ondersteuning van op participatie gerichte burgerinitiatieven, ondersteuning vrijwilligers en mantelzorg. Sociaal cultureel werk, algemeen maatschappelijk werk, wijkopbouw, jongerewerk, schoolmaatschappelijk werk Preventie op het gebied van participatie, GGZS, aanpak risicojongeren, vroegsignalering Buurt- en clubhuizen Collectief aanvullend vervoer Toegankelijkheid voorzieningen (inclusie) Kinderopvang: toezicht op en handhaving van de kwaliteit van de kinder- en peuteropvang Activiteiten volgens uit de Wet inburgering Noodopvang vluchtelingen Beleid en activiteiten gericht op vreemdelingen LHBTQIA+beleid Voorlichting Advisering Toegang algemene 1^e en 2^e lijnvoorzieningen en zorgcoördinatie Vrij toegankelijke hulp- en dienstverlening vanuit de lokale teams Inlooph functie GGZ Aanpak Veilig Thuis
	Bestaanszekerheid en werk	Inkomen- en bijstandsvoorzieningen Geneeskundige en andere adviezen ivm bijstandsverlening IOAW IOAZ Bbz 2004 Sociale zekerheidsregelingen Schuldhelpverlening Gemeentelijke armoedebelief Beschut werken Bestaande werkverbanden sociale werkvoorzieningen Arbeidsmatige dagbesteding Re-integratie instrumenten Erkenning van verworven competenties (EVC), ondersteuning bij het starten van een eigen bedrijf Stimuleringsmaatregelen Voorzieningen (jobcoach, begeleiding werkvoorzieningen)

Programma	Thema	Inhoud/toelichting
	Maatschappelijke ondersteuning (Wmo)	Hulpmiddelen en diensten Begeleiding Dagbesteding Overige maatwerkarrangementen PGB Beschermd wonen Maatschappelijke en vrouwenopvang Coördinatie en beleid
	Jeugdhulp	Jeugdhulp ambulant lokaal Jeugdhulp ambulant regionaal Jeugdhulp ambulant landelijk Jeugdhulp met verblijf lokaal Jeugdhulp met verblijf regionaal Jeugdhulp met verblijf landelijk PGB Jeugdbescherming Jeugdreclassering Coördinatie en beleid
7. Volksgezondheid en milieu	Gezondheidszorg en welzijn	Monitoren gezondheidssituatie Uitvoering preventieprogramma's Bestrijding van infectieziekten en aanbieden vaccinaties Voorlichting, advies en begeleiding Prenatale voorlichting Basistakenpakken jeugdgezondheidszorg (art. 5 Wpg) Ambulance en ziekenvervoer
	Milieu	Riolering: opvang en verwerking van afval- en hemelwater, inzameling en transport huishoudelijk- en bedrijfsafvalwater, voorkomen van grondwaterproblemen, rioolwaterzuivering, bestrijding verontreiniging oppervlaktewater en rioolheffing Afval: afvalscheiding en recycling, vuilophaal en afvoer, vuilstort en verwerking, afvalstoffenheffing en reinigingsrechten, diftar Milieubeheer: bescherming en sanering van bodem en atmosfeer, beheersing van geluidshinder, bescherming van straling, verplaatsing van milieuhinderlijke bedrijven, ongediertebestrijding, RUD Begraafplaatsen en crematoria Lijkschouw Lijkbezorgingsrechten Heffingen op dit gebied

Programma	Thema	Inhoud/toelichting
8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing	Ruimte en leefomgeving	Vorbereiden en vaststellen structuurplannen, -visies, bestemmingsplannen, gemeentelijke omgevingsvisie, gebiedsgerichte programma's en omgevingsplan. Digitaal Stelsel Omgevingswet Omgevingsvergunningen Faciliterend grondbeleid
	Grondbeleid en gebiedsontwikkelingen	Gemeentelijke bouwgrondexploitatie niet bedrijventerreinen
	Wonen en bouwen	Omgevingsvergunningen voor bouw, rijksmonumenten, aanleg, welstand, brandveiligheid, kap, ligplaatsen woonschepen, monumenten, reclame, sloop, staanplaatsen woonwagens en uitweg Leges vergunningen huisvestingsweg Bouwtoezicht BAG Woningbouw en woningverbetering, renovatie Woonruimteverdeling, woningsplitsingsvergunning Stedelijke vernieuwing Subsidie voor wooneigenaren om de eigen woning te verduurzamen Uitkoopregelingen
9. Algemene dekking-middelen en overhead	Beheer overige gebouwen en gronden	Beheer en instandhouding van gebouwen, gronden en landerijen die de gemeente in bezit heeft en in niet in exploitatie neemt
	Overhead	Alle Kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Hiertoe behoren ook de systemen en aanverwante lasten.
	Treasury	Financiering, beleggingen, dividenden
	Onroerende zaakbelasting	Woningen en niet-woningen
	Parkeerbelasting	Voor parkeren in de openbare ruimte (maaiveld)
	Belastingen overig	
	Algemene uitkering en overige uitkeringen	
	Overige baten en lasten	
	Vennootschap-belasting	
	Mutatie reserves	

Buiten de detaillijst de vraag waar de volgende onderdelen onder vallen:

- woon zorgvisie
- uitvoering Fries zorgakkoord en gala (alle gezondheidsagendas)
- Inburgering

De antwoorden hierop zijn:

- De Woonzorgvisie valt onder programma 8 Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing en dan het thema Wonen en bouwen.
- De uitvoering van het Fries zorgakkoord en GALA vallen onder programma 6, Sociaal domein en dan het thema Sociale (pedagogische) basis, preventie en ondersteuning.
- Inburgering valt ook onder programma 6, Sociaal domein en dan het thema Sociale (pedagogische) basis, preventie en ondersteuning.